

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ԿԱՐԾԵԱՑ

Մամլոյ խրատանշիւր շրջանը՝ 32 օրինակ է :
Ստորագրութեան տեղն է Պօլիս , Չինճերլի—խան վերի յարկ
թիւ 48 :
Դուրս երթալիք թերթից փոստայի ծախքը առնողին վրայ է :

Շրջանին դիմը դաշեկան կանխիկ	60
Կիսաշրջանը » »	30
Մէկ թիւը՝ փարայ	30
Մանուցմանց առդն է դաշեկան	2

ԹԻԻ 207 ՉՈՐԵՔՇԱՐԹԻ

Դ ՏԱՐԻ Դ ՇՐՋԱՆ

1872 ՄԱՐՏ 15

ԱՆԲԱՆ ՄԱՐԳԱՐԷ

Մասիս շաբաթ աւուր թերթովը կրօնա-
կան խողովոյ ընտրութեան առթիւ խածկը-
տական յօդուած մը կը հրատարակէ , որուն
մէջ իրմէ հազար անգամ աւելի արժանիք
վարկ և համարում ունեցող անձանց անձնա-
կանին յարձակելէն զատ , մասնաւորապէս
Խորէն Սրբազանի անձին վրայ կը կեդրոնացնէ
իւր թշնամանքները , Ասիկայ անյուստի չէր .
վասն զի ամեն մարդ գիտէ Մասիսի՝ Խորէն
Սրբազանի նկատմամբ ունեցած անհաշտատե-
լութիւնը . մեր միտքը այս հաշիւը տեսնալ չէ :

Մասիս՝ իւր սովորական քսութեամբը խօսք
մը կը խառնէ . այն խօսքին վրայ պիտի խօ-
սինք , և ահաւասիկ այն պարբերութիւնը :

« Խորէն Եպիսկոպոսի համար ալ կ'ըսուի
թէ՝ Մամուլ անուն խայտառակ հանդիսին
խմբագրութեանը կը գործակցի . ստոյգ թէ
անստոյգ չենք գիտեր . բայց Մամուլի կոն-
դակագրութիւնները , մեղայագրութիւնները
քերթող եկեղեցականի մը գործ կը թուին . »

Էյ աֆէրիմ Մասիս , Ժամանակ մը քու
պատուական թերթիդ մէջ Մամուլ՝ պատուա-
կան հանդէս մըն էր , հիմա ալ խայտառակ

հանդէս մը եղեր է . ի՞նչ զնաս ունի .

Թերթը քուկդ չէ՞ մի , պատուական եղեր
խայտառակ եղեր , երկուքը մէկ է . ամեն
օր ալ պատուական չըլլա՞ր ա՛ , բախլաւա ըլլայ
նէ՛ չ'ուտուիր . անանկ չէ՞ Մասիս . բայց չի-
տակ ըսէ , սա կաթուղիկոսական խնդիրը քու
աչքովդ տեսնէինք՝ քու խելքովդ դատէինք
նէ Մամուլ խայտառակ չը՞ պիտի ըլլար ա :

Ժամանակաւ , Արեւելեան Մամլոյ խմբա-
գիր՝ Պ. Մատթէոս Մամուրեան Պատրիարքա-
րանի գրագիր եղած ատեն՝ Մասիսին աչքին
փուշն էր . վասն զի այն ատեն Մասիսին պէս
չ'էր խորհէր , աշխարհքս նախատինք՝ թշնա-
մանք՝ հայհոյութիւն՝ անպատուութիւն չի մը-
նաց Պ. Մամուրեանի գլխուն թափեց . հիմա
ի՞նչ եղեր է , չը գիտենք , Պ. Մամուրեանը
այդչափ գէշ մարդը Մասիսի՝ էջերուն մէջ
չէ՛ մարդ եղեր է . է՛հ , օր կ'ըլլայ որ՝ Բիւ-
զանդեան Մամուլն ալ աղէկ մարդ կամ թերթ
կ'ըլլայ . Մասիսին բէհը բազարը չի բռնուիր .
ոսկին ինտոր գլորիկ է՝ կը գլորի , անանկ ալ
Մասիս կլորիկ է , — բայց չը խաբուիս , ոսկի
չէ — ամեն կողմ կը գլորի :

Ան չէ եա՛ , կըսէ եղեր թէ՛ Խորէն Սրբա-

զան Մամուլի խմբագրութեանը կը գործակցի ստոյգ. է թէ անստոյգ՝ չը գիտեր Մասիս . բայց կ'ըսուի եղեր

Քսան տարուան Պ. Խմբագիր, ստոյգն ու անստոյգը չը գիտցած՝ սանտալճիին կնկանը պէս ի՞նչ մէջ կը նետուիս կոր, չ'ըսեմ ըսի չեղաւ . մինչև հիմայ քսան տարուան հին գինի ըլլայիր նէ՝ կէնէ քանի մը փարայի արժէք կունենայիր, հիմա ի՞նչ պիտի ընես . է՛հ, կ'ելլես կ'ըսես որ, ի՞նչ պիտի ընեմ, սուտն ու իրաւը իրար կը խառնեմ, հերիք է որ՝ խօսքին սկիզբը կ'ըսեմ մը դենեմ . բայց, այն կ'ըսեմ ին նայիս նէ, շատ մարդու համար ալ շատ բան կ'ըսուի . ասոնք բանի տեղ դնելու տէ՛ ելլելու գրեթէ է . այո՛, կ'ըսուի որ (գտիր դիր) կ'ըսուի որ կ'ըսուի որ կ'ըսուի որ քեզի համար ալ շատ բան կ'ըսուի, Մասիս . հապա՛, քեզի համար ալ կ'ըսենք կայ, ի՞նչ կարծեցիր . կ'ըսուի որ կ'ըսուի որ կ'ըսուի որ բայց այս անգամ չ'եմ ըսեր, իմ ալ այս թող ըլլայ քեզի ընելիք շնորհս :

Շիտակը՝ գլծասիրտ եղողը այս խեղճ Մասիսին վրայ գլծալու է . ուր քաշեն նէ կը թողու որ հոն տանին . մէկ քանի զբօսասէրներ, անցածներս անգամ մը խաղ մը խաղացին Մասիսին . Գեսպանատան Պալցի մը խնդիր հանեցին, Մասիսին յառաջ քշեցին և խախք ու խայտառակ ըրին . խեղճին ձայնը մարեցաւ՝ պապանձումն Զաքարիայի հանդպեցաւ : Հիմա ալ Մասիսին աս խաղամոյնները՝ խորէն Սրբազանի գործակցութեան խօսք մը մէջ նետեցին . դարձեալ Մասիսը յառաջ քշեցին, դարձեալ ձիւն մը գայ նէ՝ Մասիսին գլխուն պիտի դայ . իրենք անդին սիկառը վառեն՝ ըսեն խնդան պիտի . խեղճ Մասիս, քսան տարուան մէջ՝ ասանկ քսան հաղար փորձանքի ես հանդպեր ու քըսան փարայի փորձառութիւն չ'ես վաստկեր Խեղճը ուր է մարդ : Բայց սա կ'ըսեմ ո՛ր կէտէ հաներ արդեօք սատանի մը ձաղէ՞՞ ձկներ է, չէ նէ Մասիսի որովայնէն

Չէ, չէ, չէ . հասկցայ, հիմա հասկցայ :

Մենք կը կարծէինք թէ Մասիս անբան

բան մըն է, մէյնը մարդարէ ալ է եղեր :

Մամուլի կոնդակագրութիւնները, մեղալագրութիւնները և ոտանաւոր խեղկատակութիւնները քերթող եկեղեցականի մը գործ կը թուին կոր եղեր . Բայց ի՞նչպէս, կոնդակը ո՞վ կը գրէ . — կաթուղիկոսը . խնդիրն ալ կաթուղիկոսական խնդիր է եւ՛, թամամ, էյ կաթուղիկոսը կոնդակը գրէ նէ՛ որի՞ կը զըրկէ . — եպիսկոպոսին . կամ թէ կոնդակ գըրելուն ճամբան ո՞վ գիտէ, — կաթուղիկոսը մէկ, անկէ վար եպիսկոպոսները՝ որ այդ կոնդակները տմեն ատեն ձեռքերնին կ'անցնի . է՛հ, ալ ասոնցմէ յայտնի կ'ըլլայ որ՝ գրողը եպիսկոպոս մըն է :

Եւ մնայ մեղայագրութիւնները . մեղային հետ ո՞վ գործ ունի . հէլէ Մասիս գործ չունի, ան մէկդի . էվէլօք ատէրտէրները գործ ունին, որ ամեն ատեն մարդ կը խոստովանցընեն . ատէրտէրներէն վե՛ր ով կայ . — եպիսկոպոսները . կաթուղիկոսն ալ մէկ հատ մըն է, ան ալ չ'ըլլար . ըսել է որ եպիսկոպոսներէն մէկն ըլլայ պիտի . աս ալ դնաց :

Մնաց ոտանաւոր խեղկատակութիւնները . ոտանաւորը ո՞վ կը գրէ . — մարդս՝ կը գրէ, աղէկ . ի՞նչպիսի մարդը կը գրէ, — այն՝ որ գրել կարդալ գիտէ, ան՝ որ քերականութիւն գիտէ, ան որ ուսմունք գիտէ, մէկ խօսքով ան որ քերթող է . անանկ է նէ՛ ասոնք գրողը քերթող եպիսկոպոս մըն է . էյ քերթող եպիսկոպոս ո՞վ ունինք մէջերնիս . — Ամեն . Ս . Պատրիարքը . չէ՛, չէ . ան Մասիսին բարեկամն է, ան չ'ըլլար . ուրիշ ո՞վ կայ . — ո՞վ պիտի ըլլայ, իշթէ խորէն Սրբազանը կայ, հաղըր Մասիսին ալ աչքին փուշն է, ըլլայ նէ թո՛ղ ան ըլլայ . ան չէ պիտէ նէ՛ խայրէթ կ'ընենք որ՝ ան է տէյի հաւատացնենք . խապա էհալին ի՞նչ գիտէ

Մասիսն ալ ամենքը չաչխըն գիտէ և կը կըլեցնեմ տէյի կը հաւատայ, էյ ծանծաղամիտ փիլիսոփայ, խելքդ ո՞ր թառլայէն քաղեցիր, շաշիլի պէս ասոր անոր վրայ մարդաբէական աղտերը քսելու, բխայան ել նայէ անգամ մը թէ՛ սա գլուխդ ու խելքդ ի՞նչ կար-

ժէ. խոճարի Մատիս ծախքէն մը վախճանեմ
ըսեմ իրէն, խելքը վախճուց եւ անբան մարդա-
րէին վառքին արժանացաւ :

ՍՍՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՌ ԷԶՄԻԱՍՏՆԱՅ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆ ԴԻԱԾ ՊԱՏԱՍԻԱՆԸ

(Շարունակութիւն և վերջ ԴԵՄ 206)

Պ Ա Տ Ճ Է Ն

Մեր ոչ ժամանեալ տեսանեմք զժամանակդ
զայդ, եւ հարկ անհրաժեշտ տեսանեմք զի կեցցէ
մնասցէ կաթողիկոսութիւնս այս գեռ եւս ժամա-
նակս ինչ, բայց ոչ հակաթուութեամբ այլ առանձ-
նաշնորհութեամբքն որ ունի 'ի սրբոյ Աթոռոյդ եւ
'ի վերջին յընդհանրական ժողովոյն Ս. Երուսաղէմի,
յորում դումարեալ երկերիւր եւ քսան ամօք յառաջ
Փիլիպպոս կաթողիկոսն Մար Աթոռոյդ, Ներսէս
կաթողիկոսն Սոյ, Աստուածատուր Պատրիարքն
Սրբոյ Երուսաղէմի եւ բաղմաթիւ եպիսկոպոսունք
եւ վանահարք եւ վարդապետք եւ կրօնաւորք եւ
երեցունք, արարին ժողով վասն բառնալոյ զանկար-
գութիւնս ինչ եւ վասն անհետ առնելոյ զատելու-
թիւն թշնամութեան 'ի միջոյ երկոցուն ակոռոցն
Էջմիածնի եւ Սոյ, եւ արարին իսկ՝ սահմանելով
երեքտասան զլուսս կանոնաց եւ հրատարակելն
յամենայն տեղիս եւ բարձին զխտիր հակաթու-
թեան, որոյ առաջին կանոնն է այս զի, «Երկու ա-
թոռք Էջմիածնի եւ Սոյ սէր ունիցին առ միմեանս
«եւ իւրաքանչիւր զիւրոյ վիճակի նուիրեալն ձեռ-
«նադրեսցէ» : Եթէ չէր 'ի միջի այս անօրէնութիւն
Հայաստանեայցս եկեղեցւոյ. Վեհափառ Տէր, եւ
չէր իսկ մեզ հնար ընդունել զպաշտօնդ, որ ար-
դարեւ ընդդէմ լինէր յայնժամ ուխտի եւ երդման
մերում որ առ Մայր Աթոռդ եւ նովաւ Հայաս-
տանեայցս եկեղեցւոյ :

Գիտեալք զի եւ եօթներորդ կանոն այսմ վեր-
ջնոյ աղղային ընդհանրական եկեղեցական ժողովոյ
էր «Եպիսկոպոս՝ առանց հրամանի իւրոյ կաթողի-
«կոսին, մի տիրեսցէ այլոյ վիճակաց բռնութեամբ
այլադղեաց», եւ ընդ աղղեցութեամբ անօրէնու-
թիւնք Պատրիարքարանին ոչ տարբեր ինչ էին քան
զբռնութիւն այլադղեաց, եւ չէր մեզ հնար առանց
հրամանի ձերումդ Վեհափառութեան ընդունել
զայս պաշտօն եթէ չէաք տեղեակ ներքին նպատա-
կաց անօրէնութեանցն այնոցիկ, որ հարկ ստիպու-
ղական դնէին 'ի վերայ մեր 'ի վայրկենական միջոցի

տալ զորոշումն մար, ապա թէ ոչ զայլ որ ունէին
կարգել, եւ մեր խորհեցաք ընտրել զայն ընթաց
որոյ վախճաւ յանգիցի 'ի պաշտպանութիւն իրա-
ւանց Մայր Աթոռոյդ հետեւապէս եւ Հայաստան-
եայցս եկեղեցւոյ եւ աղղի որով բմբռնեալ եղեն
'ի ծուղակին իւրեանց այնքիք՝ զոր լարեին կա 'իւն
ընդդէմ իրաւանց Աթոռոյդ :

Որոճացեալ զատենագրութիւնս Ընդհ. Ժողովին
Պօլսոյ եւ զլազիրս յամենայն կարծեաց, գտանեմք
Վեհափառ Տէր, զի չորեքին անձինք եւ եթ են որ
չարժաոթ են եւ նիւթեն զոյս ամենայն խորաման-
կութիւնս խաբեն եւ մոլորեցուցանեն հնարիւք եւ
զԸնդհ. Ժողովն եւ զՊատրիարքն եւ զայլս, եւ այլ
խօսողքն անխելահաս գործիս եւ եթ լեալ են 'ի
ձեռս նոցա. եւ են չորեքինքս այսոքիք՝ առնեա-
պեան եւ փոխատենապետ Ընդհ. Ժողովին եւ ատե-
նապետ եւ ատենադպիր Քաղ. Ժողովին, որոց ան-
ուանք եւ պաշտամունք յայտ իսկ են ձեզ :

Սօքա՝ յերկրորդում գումարման Ընդհ. Ժողովին
եղին զինդիրն Սոյ 'ի ժողովն եւ զամենայն հնա-
րաւ 'ի գործ եղին զի կաթողիկոսն Սոյ ընտրեսցի
յԸնդհ. Ժողովն միանգամայն յայտ արարեալ թէ հա-
կաթոռ է ակոռն այն եւ ոչ այլ ինչ : Յարեան ե-
րեսիփօսանք որ ցուցին թէ չէ հակաթու ակոռս
եւ թէ անդր քան զիրաւասութիւն Ընդհ. Ժողովին է
յուզել զայդ ինդիր 'ի ժողովին առանց կանխադի-
տութեան Հայրապետիդ եւ ընդդէմ է հարցն աւան-
դութեանց, իրաւանց Սրբոյ Աթոռոյդ եւ իրաւանց
թեմականաց Սոյ, ուստի եւ մերժեցաւ այդ եւ
թողաւ ընտրութիւնն թեմականաց ըստ վաղեմի սո-
վորութեան եւ ըստ կարգադրութեան ամենայն ա-
ռաջնորդութեանցն Տաճկաստանի. եւ տեւեաց վի-
ճաբանութիւն խնդրոյս այսորիկ յերկրորդ գումար-
մանէ մինչ 'ի յեօթներորդ գումարումն :

Տեսեալ զիս խնդրոյս չորեքինքդ այդոքիկ,
այլ իմն ինդիրս հնարեցին, այն է գէթ զի վաւե-
րացումն նորին լիցի յԸնդհ. Ժողովին : Բայց յայս
նուադ առանց տեղի տալոյ վիճաբանութեան, տա-
լով յայտարարութիւն սպառնալեաց առնել Պատ-
րիարքին 'ի ժողովին, թէ եթէ վաւերացումն եւս
մնասցէ ըստ վաղեմի սովորութեան, ինքն ունի
հրաժարել 'ի պատրիարքութենէն, եւ այսպէս բռն-
նութեամբ յայտնի քուէս կորչեալ 'ի ժողովակա-
նայն աճապարանօք ետուն առնել ժողովոյն գործ-
չումնդ զայդ, 'ի միւսմ եւ եթ գումարման այսինքն
յութեբորդին, բայց ըստ առաջարկելոյ ժողովականաց
ոմանց որոշեցաւ նաեւ զի նախ քան զամենայն՝ յա-

բարեբուծիւնքն եւ ներդաշնակութիւնք նորին աթոռոյ որոշիցին ընդ Մայր Աթոռոյդ եւ ապա ձեռնարկիցի յընտրութիւն եւ ի վաւերացումն Կաթողիկոսին :

Եւ ետուն առնել զայս չորեքինքդ այդոքիկ , ոչ զի բարի ինչ առնիցեն աթոռոյն Սոյ կամ աղղի եւ օգտակար, այլ զի տացեն առնել անօրէնութիւն իմն կամ փոփոխութիւն սոսկ կրօնական առանց խորհրդոյ եւ գիտութեան Սրբոյ Աթոռոյդ , որով եւ զառաջին քայլ տացեն առնել Ընդհ. Ժողովոյն Պօլսոյ դէպ ի բաժանումն ի սրբոյ Աթոռոյդ եւ դէպ ի խղումն հանգուցի միութեան ազգիս որ ընդ արիւնոս արեղերաց եւ որ զօղիւ Եջմիածնի միայն ունին յարաբերութիւնս ընդ միմիանս :

Եւ արդարեւ ոչ զի վաւերացումն յԸնդհ. Ժողովին լինելն է ընդդէմ իրաւանց Հայաստանեայցս եկեղեցւոյ , այլ այդմ անօրէնութեան առանց կանխադիտութեան եւ խորհրդոյ Վեհափառ Տեառնոյ լինելն , զի իբրեւ դարաւոր իմն սովորութիւն եկեղեցական , եթէ վառն այսր ոչ հարկ տեսնիցի խորհրդակցութեան ընդ Ձեզ, զինչ այլեւս կարիցէ լինել ոյր վառն կարիցէ տեսա՛իլ հարկդ :

Բայց վերոյիշատակեալ չորեքին շարժիչքն խնդրոյս , ոչ շատացեալ այսու , կամեցան եւ զայլ իմն մեծագոյն դործել ձեռնբերեցութիւն, եւ այս էր , զեպիսկոպոստունս սրբոյ Աթոռոյդ ընտրելիս առնել կաթողիկոսութեանս Սոյ զի եւ այս կարէր հասուցանել զինքեանս ի յառաջեղեալ նպատակ իւրեանց, զի եւ յայս իսկ ոչ զի եպիսկոպոստունք Եջմիածնի ոչ կարէին Կաթողիկոսական ընտրելիս լինել աթոռոյն Սոյ, այլ զի առանց հրամանի Կաթողիկոսին իւրեանց ոչ կարէին լինել , ըստ վերոյիշատակեալ եօթներորդ կանոնի վերջին ընդհանրական Ժողովոյ Հայաստանեայցս եկեղեցւոյ գումարելոյ ի սուրբ Երուսաղէմ , եւ կարծեցին թէ յաջողեցան , բայց անհասանելի անօրէնութիւն իմն Աստուածային էր զի ընտրութիւնն այն յանձն անարժանութեանս հանգեցաւ , որ չունի այլ ինչ նպատակ եւ փախք , այլ միայն , սէր , միութիւն , անդորրութիւն եւ ազազայ բարիս եւ խաղաղութիւն ընդհանուր Հայաստանեայցս հօտի ըստ կարգադրութեան ֆիլիպպոսի եւ Ներսէսի կաթողիկոսացն , մինչ ի ժամանակն՝ յորում փոփոխութիւն կարգադրութեանն այնորիկ չկարացէ լինել առիթ կործանման երկոցուն Աթոռոցն միանգամայն , հետեւապէս եւ խղճման բարոյական հանգուցի միութեան ազգի , եւ սպառնալու բարձման յիշատակի

Հայաստանեայցս Ազգայնութեան եւ Կրօնի :

Այսպէս ծանուցեալ , Ձերդ Վեհափառութեան մի սայսոցիկ անկեղծ խորհրդոց եւ նպատակաց, անշուշտ եմ , զի եւ Գուք հաւանեալ գովէք զմերս այս գործունէութիւն , եւ ընդունիք զի ոչ եթէ առ ի ձեռս բերելոյ է՞ դաւա՛ր եւ զիշխանութիւն , այլ առ ի ծառայելոյ օգտի եւ բարօրութեան Հայաստանեայցս եկեղեցւոյ եւ Ազգի :

Ողջ լինել ըղձամամ ձերումդ Սրբազնապոյն Վեհափառութեան :

23 Յունիւ. 1872

ՄԿՐՏԻՁ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՍ

Ի ՍԻՍ

ԳԵՐՄԱՆԻԿԵՅԻ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

... Խմբագիր

Ըստ հրամանի եւ անօրէնութեան վեհափառ եւ Սրբազնապոյն Կաթողիկոսի ամենայն Հայոց Տեառն եւ Տեառն Գէորգայ Դ. ի Սինդոս Սրբոյ Էջմիածնի պարտ համարի ազգ առնել Ձերում սիրելութեան , զի ի 21 մայիսի ներկայ տարւոյս լուուր վեցերորդ կիրակէի զկնի Չատկի՝ ունի լինել օրհնութիւն սրբալոյս միւռօնի ըստ ծիսի սրբոյ եկեղեցւոյ Հայաստանեայց :

Լուսի Ստեան Սինօգի Ժանուցանէ Ձեզ՝ բարեհաճիլ հրատարակել զայս ի լուսաւորչածին ամենայն Ժողովուրդս յամենայն տեղիս միջոցաւ պատուական լրագրոյդ ի գիտութիւն համայն Հայազնէից հոգեւորականաց եւ աշխարհականաց , որպէս զի՝ ցանկացողք ի նուցունց փութացեն դտանիլ ի նշանակեալ աւուրն ի Մայր Աթոռս աստ ի Ս. Էջմիածին ի տես եւ ի վայելումն շնորհաբաշխութեան օրհնութեան իւղոյն Սրբութեան , ըստ պանծալի օրինակի բարեյիշատակ եւ շերմեռանդն նախնեաց իւրեանց :

Ի Սինօգէ Սրբոյ Էջմիածնի

Համար 134

Անդամք Սինօգի

ի 28 Յունվարի 1872

ի Ս. Էջմիածին

ՆՊՐԵԼՈՒԻ ԱԶԳԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Անցեալ օր տրտունջ կը յայտնէինք թէ՛ ազգիս հիմնական երիտասարդները, որը բոլոր ըլլալուն համար, որը Կոնստանտինոպոլիս համար, որը Երկան ֆիստանին, որն ալ կարճ ֆիստանին համար, որը բուստանին համար, որը առաջ աղջկանը վրայ վստահութիւն չունենալուն համար, որը մօտայէն հալածուելով «Երկան» կատուին չը բեռցնելու համար, որը մեծ տեղացի աղջիկ մուրալու համար, որը պղծ տիկ տեղէն Կէֆէն մը ձեռք ձգելու համար, որը մեծ պահքը մահաւոր ընելով, որը զատկին քառասունքը ելլայ ըսելով, որը վէրելը Երկն չը տար ըսելով, որն ալ Պատրիարքը կուտայ ըսելով, որը հարսնիքին ծախքէն փախչելով, որը նշանտուրի տուքանքէն փախչելով, որն ալ փրկիչէն փախչելով, վերջապէս մէյմէկ պատճառներով կարգուիլ չուզենուն համար, մեր ազգն ալ Յի միլիոնէն պզտիկնալով պզտիկնալով, եկեր երեքուկէս միլիոնի վրայ միւս տուեր է: Այս ալ հոշ ստոյգ թիւ մը չէ՛ եւ, հարկը տարուան «Երկան» մըն է, նորը մէյ մը հանենք քի տեսնենք ճիշդ Հայ որչափ մնացեր է:

Մենք ասդին ազգերնուս ասանկ ցաւալի ու երթալով հատնելու վրայ եղող վիճակը մը տաժեղիքէն, անդին աղղասէր և Աստուածափախ Երկն-խաբուցի մը, մէնէ էւել կսկիծ զգալով Աղդին այս Լեւոն կացութեանը վրայ, շատ մը մտածելէն ետքը հետեւեալ դարմանը կը խորհի ու կը գործադրէ:

Կը նայի որ խել մը երիտասարդներ չուզելով կարգուիլ, հէմ աղջիկները վատ փատ կը մնան կոր, հէմ ալ ազգին Կէֆէն ձեռք կը կաթեցնեն, ինքն ալ ասոնց հասուցած վնասին դէմ կ'ելլէ ասոնց տեղը լեցնելու: Էյ պօշ տեղը պարապ բանով չը լեցուիր ա՛, աս պարապը լեցնելու համար մարդ պէտք է, մարդ ալ բերելու համար կէնէ մարդ պէտք է, նէ իսէ չերկնցնենք, կնիկ մ'ալ առնելու Խաբար կուտայ:

Գանք որ մարդը պոյ պոյ զաւկներ, աղջիկներ ունի. ասոնք աս բանը նոր չէ մտածեր շատոնցունէն ի վեր է որ միտքը դրեր է ամա, քանի անգամ որ ոտք ելեր է նէ կար-

գուելու, կը տեսնէ որ զաւկները իրեն դէմ կուգան, չեն թողուր. ամօթ է կ'ըսեն, ամօթէն չառներ նէ՛ տարիքոտ ես, մազդ «Երկան» ճերմկեցեր է խայրի կըսեն. ասկէ ալ չառնէր նէ՛ էնտղէ, պատածն կը ցուցնեն, վերջապէս մարդուն ճարը կը հատնի, կը նայի որ ինք մէկ կողմէն խենդ կ'ըլլայի որ կարգուելու, զաւկներն ալ թող չեն խաբարի որ կարգուելու, հէլպէթ ես ծեղի օքն մը կը խաղամ ըսելով ձայն չը հաներ, տեղը կը նստի:

Բարեկենդանին մօտերը կը նայի որ ամեն մարդ «Երկան» կըլլայի որ, «Էյ ես ալ «Երկան» ըլլամ նէ ինչ դարար ունի» ըսելով, կելլէ հայտէ զաւկներս, ծեղ Սամաթիայ տանիմ կ'ըսէ ֆաթիկ տուտուին տունը, հէմ անոր առջևը խալապալը լը է, ասանկ անապատի պէս տեղ մը նստենուս, հազըր հոն կերթանք, էյլէն միշ ալ կ'ըլլանք:

— Էյ տունը պէքճի չե՞ս դներ աղապա:

— Չէ, ատամ պէքճին ի՞նչ պիտի ընենք, հէմ ի՞նչը պիտի գայ վերցնէ, ունեցածս չունեցածս խոյունմճի չարչիսին ցորեկը խանու թիս երեսն է, գիշերն ալ պէգէստէնը:

— Էյ չէնէ պարէ սա Երկան Երկան այնան պուրոն պախըրը չախըրը ֆիլանը, ֆալանը վերցունենք ասէ «Երկան» դենք գոցենք, հիշ որ չէնէ:

— Տէր ողորմեա, տասնհինգ Երուան համար նաֆիլէ ի՞նչ դենք վերցունենք, թող երթայ մնայ, հէմ կէնէ ես պաղի իրիկունը կուգամ կը հանդպիմ, պօշ չեմ ձգեր հոս, եախօտ հոս կը կենամ, պաղի իրիկուն չիգամ նէ՛ դուք հոգ մ'ընէք. «» ըսելով, լըօղելով Կօկօղելով ճամբայ կը հանէ տղաքը, ու թօփառլամիշ ընելուն պէս հէմէն Սամաթիա կը նետէ ու մէյմը սըւոնք գլխէն տէֆ կ'նէ:

Անդին զաւկները բարեկենդանի տալմիշ կ'ըլլան, մեր խոյունմճի ալապարն ալ աստին հազըրուրեղու տալմիշ կըլլայ. ու կէջա պաղը ինքը տունին պէքճիութիւն պիտի ընէր ա՛. տահա էհվէնը կը մտմտայ, հէմ Կէֆէն Երկան, հէմ Երկան Երկան ըսելով, ետրի կիւրլիւ տանալին պէքճի-հէ մը կը բերէ կը անկէ տունը ու անգամ չանցած՝ անէլով մը ձեռք ձեռքի

տալով աղւորիկ մը կը կարգուի, ու կնկան մալ տէր կ'ըլլայ :

Ձաւկները բարեկենդանէն տուն դառնալով, ի՞նչ տեսնան, կը նային որ օտային վերի քէօշէն կնիկ մը կատուի պէս քօքօրողուեր նստեր է :

— Աղապա, աս կնիկը ո՞վ է :

— Ձեզի մայր բերի, օղլում :

— Ե՞րբ քէնէ մենք մայր ուղեցինք :

— Է՛հ. դուք մայր տէյի խապուլ չէք ըներ նէ՛ ես կնիկ տէյի խապուլ կընեմ :

— Մայր ալ պէտք չէ մեզի, կնիկ ալ, տէֆը բէ տըրիկայ :

— Նասըլ տէֆ ընել, կապուած է ան :

— Նասըլ կապուած է, ըսէ նայիմ նասըլ :

— Նասըլ պիտի ըլլայ, կապուած է վէսելամ. ծառք ծառքի տուինք մենք, ան պանը լմնցաւ : — Ե՞րբ : — Անցած շաբթու :

— Է՛յ աղապա, աս ըռեղիլութիւն չէ՞ :

— Ինչէ՞ն պիտի ըլլայ, կնիկ առնելը ըռեղիլութիւն է, չէք տեսնարկոր աս աղգերնուս հալը ո՞ւր կերթայկոր չը կարգուելով, կը հատնինք կոր պէ՛ :

— Է՛յ հէմէն ատ քու աս տարիքդ մարդուն կարգուելովը աղգերնիս շատցա՛ւ :

— Ասօր չ'ըլլայ նէ վաղը հէլպէթ կ'ըլլայ, մէկ երկու հոգիի Է՛րբէ՛ն ըլլամ նէ, եղաւ գընաց :

— Եօրինէկ մի՛, առա՛կ եղար առա՛կ . . .

— Թող աղգերնիս շատնայ տէ, ես թող առակ ըլլամ :

Աֆէրիմ հէրիֆ, երեսդ ճերմակ :

Ս. ՊԱՏՐԻԱՐԻՆ ՀԱՐՅՄԱՆԻ

Իսկիւտարի Սէլամիէնէն կին մը, էրիկը ողջ եղած ըլլալով, վերստին ամուսնացեր է :

Այս կրկին ամուսնութիւնը Պատրիարքական հրամանով է, թէ ոչ :

Պատիւը Հա՞յ քահանայ մ'է, թէ օտարական :

Եկեղեցական իշխանութիւնը այս ապօրինաւոր ամուսնութեան դէմ ի՞նչ տնօրինու-

թիւն ըրաւ :

Էրիկներնէն դժգոհ կանանց այսուհետեւ կրկին ամուսնանալու հրաման կա՞յ, թէ ոչ :

Այս հարցմանցս պատասխանը Ս. Պատրիարքէն կ'պատահմ, որպէս զի ըստ այնմ կամ խման ու ծեծան էրկանս խահրը քաշել պէտք է նէ քաշեմ, և կամ էրիկս ես ալ ձգեմ ուրիշ էրիկ մ'առնեմ :

Էրկնէն խիստ դժգոհ
ՀԱՅ ԿԻՆ ՄԷ

Ի Լ Ր Ո Յ

Կը լսենք թէ Մասիսի խմբագրին և Պատրիարքարանի մէջ անհամաձայնութիւն մը տեղի ունեցեր է վերջին կաթողիկոսական խընդրոյն վրայ դրած մէկ յօդուածին նկատմամբ :

Պատրիարքարանը կը պնդէ թէ այն յօդուածը աղգային Պատրիարքարանի քաղաքականութեանը աննպաստ կերպով խմբագրուած է :

Մասիսի խմբագրին ալ ընդհակառակը կը պնդէ և յօդուածը յանձնաժողովի մը քրննութեան ենթարկել կառաջարկէ :

Պատրիարքարանը տարաձայնութեանց տեղի չը տալու և խղեղու համար՝ այս առաջարկութիւնը կը մերժէ, Մասիս ալ աս մերժումէն օգուտ քաղելով կը պնդէ ու կը պընդէ :

Վերջէն լսեցինք որ Մասիսի և աղգային Պատրիարքարանի մէջ ծագած անհամաձայնութեան մէկ պատճառն ալ դրամական է եղեր : Ոմանք ալ կըսեն թէ աղգային Պատրիարքարանը իր խոստումը չէ կատարեր, անոր համար Մասիսն ալ գլուխ վերուցեր է. Պատրիարքարանը Մասիսի պատուական խմբագրին էֆէնտիլութիւն և շքանշան առնել տալ խոստացեր է եղեր :

Կը լսենք թէ Էջմիածնայ վեհափառ կաթողիկոսը Կ. Պօլսոյ մէջ իր ունեցած փոխանորդէն դժգոհ ըլլալով՝ պաշտօնէ ձգելու և

տեղն ուրիշ մը կարգելու գիտաւորութիւն ունի եղեր . այս նոր փոխանորդը Ազգային Կեդրոնական վարչութեան կրօնական Ժողովին նախագահութիւնը վարելու պաշտօն ալ պիտի ունենայ եղեր , որպէս զի վեհապառն կաթողիկոսը անուանական « ամենայն Հայոց » ըլլալու տեղ՝ դործնական « ամենայն Հայոց կաթողիկոս » եղած ըլլայ :

Կը լսենք թէ Մատիսի և Ազգային Պատրիարքարանի մէջ ծագած վէճը մեծցեր և Մատիսի պատուական խմբագրին զայրոյթն այն աստիճան գրգռեր է որ՝ պատշաճից օրէնքն ալ բանի տեղ չը դնելով , մօտերս « Գաղտնիք Ազգային Պատրիարքարանի Հայոց » անունով տետրակ մը պիտի հրատարակէ եղեր Պատրիարքարանի ամեն մէկ գաղանիքը մանրամասնաբար և թշնամաբար հրապարակելով . Այս լուրը թէ որ ստոյգ է , կառավարիկներ որ յիշեալ տետրակին հրատարակութեան իրաւունքը առաջուց մեղի ծախէ , վասն զի էն քիչը հազար ոսկի պիտի շահեցնէ այդ գործը . Բայց լսէ՛ ու մի հաւատար , ամեն մարդ շատ բան կ'ըսէ :

Կը լսենք թէ Զմիւռնիոյ Արեւելեան Մամուլը Մեղուի խմբագրութեանը հետ ընկերացեր է , ան Զմիւռնիայէն պիտի գրէ , Մեղուն ալ հոս անով իր անձուկ էջերը պիտի լեցնէ . գոյացած հասոյթը Մեղուինն է , Արեւելեան Մամուլն ալ Մեղուին ձրի աշխատաւորն է . ասանկ ըլլայ նէ՛ Մեղուն ալ քիչ մը համ հոտ կ'առնէ :

Մատիսին ճակատը մեռօն քսելու համար Էջմիածնայ վեհ . կաթողիկոսը մեռօն պիտի օրհնէ . ուստի կը խնդրեմք պէյ էֆէնպիներէն որ հրամայեն 'ի Ս . Էջմիածին գուցէ Մատիսէն ոչինչ պակաս պէտք ունին և իրենց կուստ գլուխները :

ԳԻՏՆԱԿԱՆ

Ի՞նչ է կինը .

— Մարմնաւոր հրեշտակ մը :

Ի՞նչ է բնութիւնը .

— Աշխարհքին կառավարիչ վարժապետը :

Ի՞նչ է լրագիրը .

— Հայհոյութեան դասագիրք մը .

Ի՞նչ է Մեղուն .

— Շահնազարեանի գրագիր մը :

Ի՞նչ է Շահնազարեանը .

— Պատրիարքարանին մէկ գործարանը :

Ի՞նչ է Պատրիարքարանը .

— Օսմանեան կառավարութեան մէկ պաշտօնարանը :

Ի՞նչ է գիրը .

— Հրացանին մէկ նմանը և պատուոյ լէգէոնի մէկ պատուանշանը :

Ի՞նչ է սսկին .

— Դեղին սագայել մը .

Ի՞նչ է միտքը .

— Չարութիւն նիւթող մեքենայ մը :

Ի՞նչ է Հայը .

— Հօրենական ժառանգութենէն ձեռքը մէկ հատիկ սսկի մը մնացած խեղճ ողորմելի արարած մը , զոր՝ ուրիշի հաշտոյն համար օրական առնելով՝ գողնալու խիղճ չեն ըններ :

ԹԱՏՐՈՆ ՕՍՄԱՆԻԷ

Գանտիլլիի Ազգ. վարժարանը ժամանակէ մ'ի վեր փլած ըլլալով՝ նոյն վարժարանի աշակերտք ընդհանրապէս ծովեղերք ու լեռները ցրուելով իրենց սուղ ժամերը 'ի զուր կը վառնեն :

Նոյն գիւղի մատաղերամ մանկոցն այս ցաւալի կացութիւնը վերջին օրերս , գիւղացւոց ուշադրութիւնը գրաւած ըլլալով՝ հանրագրութիւն մը մատուցին Ազգ. վարչութեան , խնդրելով որ գպրոցին շինութեան մասին իւր աջակցութիւնը նուիրէ :

Ազգ. վարչութիւնը զիւղացւոց խնդրոյն ստիպողականութիւնը նկատողութեան առնելով, որոշեց վարժարանին չինութեանն համար զիւղացւոց վստահութեանն արժանի հինգ անձերէ բաղկացեալ մասնաժողով մը կազմել:

Մասնաժողովն արդէն կազմուած ըլլալով՝ խնդրեց որ մենք ևս իրենց աշակցինք սոյն ծանրը գործը 'ի գլուխ հանելու՝ և վարժարանին տնօրէնութիւնը յանձն առնելու:

Սիրով ընդունեցինք Մասնաժողովոյ մեծ անդամաց այս հրաւերը, քաջ գիտնալով թէ՛ Հայ ազգութեան ապագայն Հայ մանկտոյն դաստիարակութեամբը միայն պիտի բարուրի:

Բայց նկատելով որ՝ այսպիսի ձեռնարկի մը համար զիւղացիք պէտք եղած ծախուց օգնելու անկարող են, Հայ Հասարակութեան ուսումնասիրութեանը վստահելով՝ որոշած եմք մեր կողմէն ներկայացում տալ Ոսմանիէ թատրոնին մէջ 'ի նպատակ Գանտիլլիի աղքատիկ վարժարանին:

Այս մասին վարդովեան Յակոբ Էֆէնտի յանձն առած է անձնուիրաբար հանդէսին շքեղութեան համար երբեք ջանք ու ճիգ չը խնայել, որոյ համար կանխաւ մեր խորին շնորհակալիքն յայտնել:

Ներկայացման համար ընտրած ենք անմահ քերթողին՝ երջանկայիշատակ Մ. Պէշիկթաշլեանի գրչէն ելած ԱՐՇԱԿ Բ. անուն սրտաշարժ Ողբերգութիւնը, որ ազգային ողբերգութեանց մէջ ամենէն գեղեցիկ ու վսեմն է:

Օր. Աղնիւ Հրաչեայ ալ նոյն ներկայացման գիշերը պիտի երգէ «Սիրեն ի՞նչ բան է» և «Բթէն դժգոհ աղջիկը»:

Ներկայացման վերջը Պար Պիադալեանց պիտի արուի:

Հանդիսիս շարագիր տնօրէնն ալ նոյն գիշերը պիտի ատենախօսէ:

Արդ՝ կը հրաւիրենք բոլոր թատերասէր և ուսումնասէր ազգայինք, յառաջիկայ շաբաթ գիշեր, իրենց ներկայութեամբը պատուել սոյն շքեղ հանդէսը և խրախուսել Գանտիլլիի թափառական շրջող վաթսուսի չափ աղքատ մանկըտին:

Մեր հրաւերը գթութեան հրաւեր մ'է:

Ա. Զ. Դ.

Վերոյիշեալ թատրոնին մէջ նոյնպէս այս գիշեր 'ի նպատակ Պ. Նալեան վառվռուն և յաջողակ դերասանին իւր հեղինակած ընտիր ընտիր կատակերգութիւնները պիտի ներկայացուին մեծաւ պատրաստութեամբ. ուստի կը յուսամք որ, թատերասէր ազգայինք պիտի փութան քաջալերել արդոյ դերասանը՝ որ Տաճկերէն ներկայացմանց մասին առաջինն հանդիսացած է վարդովեան Էֆէնտիի խմբին մէջ:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Մասիս լրագրոյ ցրուիչ յարգոյ Պ. Յովհաննէս Գափաֆեան իր պաշտօնէն հրաժարած ըլլալով, կը փափաքի թահիլտարութեան և ասոր նման գործ մը գտնել պատուաւոր երաշխաւորութեամբ մը, ուստի ո՛վ որ պէտք ունի թող բարեհաճի մեր գրասենեակը գալ:

ԿԱՐԵԻՈՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ՄԸ

Յայտնի լիցի ձեզ ամենեցուն, սիրելի ընթերցողք, որ շաբաթ գիշեր օդը չ'աւրուելու համար, առտու իրիկուն, «Տէր ողորմեա» ըսել կուտանք կ'որ Գանտիլլիի անմեղ մանկանց՝ Աստուծոյ ողորմութիւնը ինքը հասնի:

ՇԱՐԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ

ԳԷՈՐԳ Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ՏԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Թ. ՔԻՐԻՔՅԵԱՆ

ՁԻՆՃԱՆՃԸՐԱՐ ԵՕԳՈՒՇԸ ԲԻՋԱ ՔԱՇԱ ԽԱՆ ԹԻԻ 3